

Adituen analisi

2007 urteko gai esanguratsuenak

- Ikerketa, garapena eta berrikuntza.
- Garraiobideak: errepide sareak.
- Etxebizitza hutsak.
- Lanbide heziketa.
- Saltoki txikiak.

Enpresek I+G-ra bideratzen duten gastua urria da oraindik

Iparraldean eta Nafarroa Garaian teknologia berriaz baliatzen diren enpresa gehienak kanpokoak dira. Araba, Bizkai eta Gipuzkoan, berriz, inbertsio osoaren erdia da.

Enpresen ekonomiaren munduan gero eta garrantzia handiagoa du berrikuntza teknologikoak. Euskal Herrian kontzientzia badago, baina enpresen egunerokoan eramaterako orduan alde nabarmenak antzeman daitezke herrialde batetik bestera.

2002an, EBko estatuburuek 2010erako berrikuntza eta garapeneke gastuak BPGren %3ra igotzeko konpromisoa hartu zuten: enpresa pribatuek gastu horren bi heren hartu beharko zituzten eta administrazio publikoak gainerako herena. Helburu hori betetzeko, baina, gaur egun I+Gn gastatzen dena bikoiztu egin beharko da Euskal Herrian, BPGren %1,5 ingurukoa baita I+G-ko gastua. Suedia eta Finlandia bezalako herrialdeetan, adibidez, BPGren %3,86 eta %3,48 inbertitu zuten, hurrenez hurren, I+Gean 2005ean.

Eusko Jaurlaritzak egindako apustuarekin I+Gean, BPGaren %2,25era iritsi nahi du 2010erako (2000-2004 epealdian %1,43 izan zen). 2007an, esaterako, Euskal Berrikuntza Agentzia eta Zientzia, Teknologia eta Berrikuntza Kontseiluak sortu ziren. Nafarroa Garaian badira halako agentziak ere (Cein, Anain, Navarra Innova). Nafarroa Garaian BPGren %1,67 inbertitu zen 2004an. 2008-2011 epealdian, berriz, %3ra iristea espero da. Hartarako, datozen hiru urteetan 228,96 milioi euro bideratuko ditu Nafarroako Gobernuak (inbertsio pribatua ez da zehaztu). Iparraldeko gastua EAEkoaren parekoa izan zen 2.000. urtean (BPGren %1,5 ingurukoa).

Teknologia eta Berrikuntza Planak (2008-2011): 6.945,96 milioi euro Hego Euskal Herrian

Kanpotik datozen erabakiak: adabakiak

Iparraldean eta Nafarroa Garaian badira kezkatzeko arrazoiak berrikuntza teknologikoaren alorrean. Lurralde hauetan (Euskal Herri osoan bezalaxe) I+Gean egiten den inbertsioa urria da Europako datuekin erkatuz. Gainera, teknologia berriaz baliatzen diren enpresa gehienak kanpokoak dira eta, ondorioz, ez dute ikerkuntza lurralde hauetan garatzen.

Baionako Komertzio eta Industria Ganberak emandako datuen arabera, enpresen ekoizpenak gora egiten badu ere, industriarako lur zoruaren gabezia (garestitzea) larria da Iparraldean. Bertako enpresak Bordele-Pau-Tolosa korridore industriaren eraginpean daude, eta enpresen %75 Baionan kokatzen da. Enpresa gehienek jabegoa eta kudeaketa Iparraldetik kanpo dago eta berrikuntza teknologikorako gune garrantzitsuenen erabaki

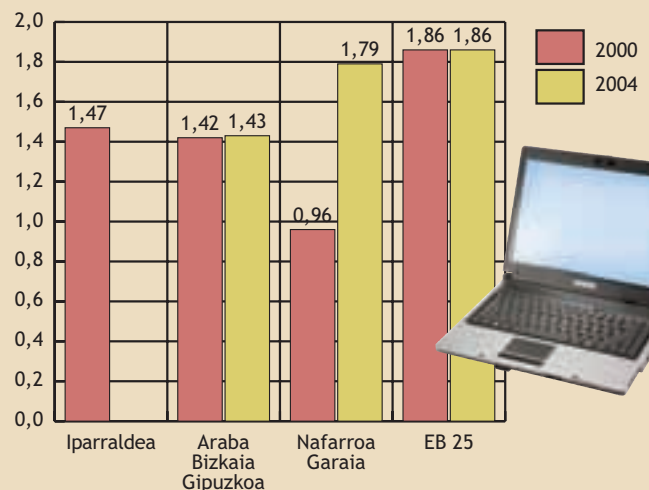
guneak ere bertatik at daude.

Parke teknologikoak zabaltzen

Araba, Bizkai eta Gipuzkoan berrikuntzan egiten den inbertsio osoaren %35 parke teknologikoetako enpresetatik dator. 2007an, Garaia Berrikuntza Gunea zabaldu zen Arrasaten (Gipuzkoa). Bi urteren buruan, Zamudioko Parke Teknologikoko instalazioak %50 handiagoak izatea agindu dute eta Miramongo industriagunean 6.000 metro koadro gehiago eraikiko dira aurrean. Miñaoaren hedadura ere handitzekotan dira.

Araba, Bizkai eta Gipuzkoan egongo den inbertsioa 6.717 milioi euro izango da: Eusko jaurlaritzak 2.000 milioi euro inguru bideratuko ditu eta sektore pribatuak 3.634. Nafarroako gobernuak, aldiz, 228,96 milioi euro bideratuko ditu

I+G-KO INBERTSIOA, BPGREN EHUNEKOTAN

Iturria: Gaindegia

Berrikuntza politikak Euskal Herrian

Anton Borja · EHUko irakaslea

Iparralde

Iparraldeko industriak 18.667 lanpostu zituen 2004an, lanpostu guztien %17,9, beraz. 942 enpresa daude gutzira, eta horietatik 37k 50 lanpostutik gora dituzte (6.500 lanpostu, denen artean). Bi enpresa multzo bereizten dira: batetik, aeronautika, metalgintza eta ekipo mekanikoak dauzkagu, industriako enpleguen %35ekin; bestetik, nekazaritzako elikagaien sektorea, lanpostuen %21ekin.

Berrikuntza eta aldaketa teknologikoa enpresa handietara mugatuta dago, aeronautikan eta antzekoen sektorean nahiz nekazaritzako elikagaien sektorean.

Azpisektore batzuetan ere badago berrikuntzarik, hala nola, defentsan, medikuntzan eta informatikan.

Nolanahi ere, Iparraldeko industria-jarduera ahul samarra da, eta arazo handiak ditu etorkizunari aurre egiteko. Ikerkuntza bi esparrutan egiten da: unibertsitatean eta antzeko erakundeetan eta estatuaren mendeko ikerkuntza-erakundeetan. Nabarmenezkoa da enpresen %57k 5 soldatapeko baino gutxiago dituztela, eta halako asko eta askotan oso berrikuntza-jardura gutxi egiten direla. Egoera hau izan arren eta ikerkuntzan eta garapenean oso baliabide gutxi erabili arren, 219 pertsona dabilta I+Geko jardueretan, zenbait erakundetan banatuta.

Industria-jardura desegituratu hauek izanik, hauxe da gure lehenetasun nagusia: jarduerak lehenbailehen berregituratzea, bai aeronautika, metalgintza eta ekipo mekanikoen esparruan, bai nekazaritzako elikagaien esparruan. Bestalde, maila instituzionalean sail berezi bat edo antzekoren bat sortu beharra dago. Sail horri baliabideak eman behar zaizkio; baliabideak banatzeko eta antolatze eskumena izan behar du; sareak eratu behar ditu sektore publikoaren, unibertsitatearen eta industria-jardueren artean; eta I+G garatzeko eta gure teknologia-politika propioa izateko baliabideak erabili behar ditu, gaur egungo joera birbideratu nahi badugu, behintzat.

Era berean, barne-logika bat garatzeko, *Garapen eta Berrikuntza Agentzia* bat sortu eta bultzatu beharra dago, enpresa alorreko eta gizarte eta ekonomia alorreko ekimenak bultzatuz, dinamiza eta kudea ditzan. Agentzia horrek ez luke Frantziako Gobernuaren mende egon beharko, Iparraldeko instituzio-sarean barruan baizik.

Logika horri jarraiki, aldaketa sakonak lor litezke ekoizpen-egituran, eta industria-sare bat sendotu liteke epe ertainean, politika teknologikoa eta berrikuntza garatzeko dinamikak bultzatuz.

Nafarroa Garaia

XXI. mendeko lehen hamarkadan, Nafarroa Garaiko industria-ondareak gure ondare osoaren %31 eta enplegu osoaren %28 hartzen ditu. Nafarroa Garaiko enpresen %95 enpresa ertain eta txi-

kiak diren arren, industria-enpleguen %25 hartzen duten enpresa handi batzuk dauzkagu gurean. Enpresa handi horietako 20tan atzeritarren esku dago kapitalaren zati nagusia. Enpresa multinazionalak ere oso errotuta daude Nafarroa Garaian: horrelako 112 enpresa zeuden 2005ean.

Hauek dira Nafarroa Garaiko manufaktura-sektore garrantzitsuenak: industria metalikoak, elikagaiak eta garraiorako materiala. Teknologia-maila txiki eta ertaineko eta eskari ertaineko industriak oso ugariak dira gurean.

Berrikuntza-politikari dagokionez, azken urteetan aldaketa sakonak izan ditugu. I+Gko gastua Nafarroa Garaiko BPGren %0,9 izatetik %1,67ra izan da 2000tik hona, Espainiako estatukoaren batez bestekoaren eta EAEko gastuaren gainetik. Teknologia eman zaion garrantziaren adibide garbiak dira, esate bate-

rako, gaur egun indarrean dauden hiru plan teknologikoak. Lehen eta bigarren plan teknologikoek (2000-2003 eta 2004-2007, hurrenez hurren) bultzada handia eman zieten berrikuntzari eta garapen teknologikoari, eta gastu handia egin zen alor horretan.

Nafarroako Hirugarren Plan Teknologikoa (2008-2011) aztertuko dugu orain. **228,7 M** euroko aurrekontua onartu da Plan horretarako, eta lau ardatzetan antolatuta dago:

NAFARROA GARAIO HIRUGARREN PLAN TEKNOLOGIKOAK (2008-2011) AURREKONTUAK	
Berrikuntza ardatza	129,5 M
Lankidetzaren ardatza	73,4 M
Hezkuntza ardatza	16,3 M
Nazioarteko zabaltzeko ardatza	7 M
Zabalkunde lanak	2,5 M
GUZTIRA	228,7 M

Gorago esan dugunez, diru asko bideratu da Plan honetarako, baina, halere, ohar batzuk egin behar ditugu hemen.

- Ikuspegi liberala da nagusi Planean: sektore publikoak oso pisu txikia du eta enpresei ematen zaie garrantzi handiena al-daketa teknologikoa sustatzeko.

- Planean ez da lurralde osoa dinamizatuko lukeen jardue-ra sistemikorik zehaztu.

- Berrikuntza teknologikoa bultzatzen dira (oinarri teknolo-gikoa duten enpresak bultzatzeari emanez garrantzia), enpresen antolakuntzan behar den berrikuntza ia aipatu ere egin gabe.

- Laguntza gutxi ematen zaie enpresa txiki eta ertainei eta teknologia gutxi eta ertaineko enpresei, nahiz eta halakoxeak izan Nafarroa Garaiko enpresa gehien-gehienak.

- *Klusterra* bultzatzeko jarduerak pisu txikia dute.

- Hezkuntza. Nabarmentzekoa da etengabeko hezkuntza ai-patu ere ez egitea, Planaren osagai estrategikoen artean. Ja-kintzaren ekonomia bultzatu nahi izanez gero, ikuspegi estrate-gikoa behar da etengabeko prestakuntzarako, bai zuzendari nahiz teknikarien artean, bai langile guztien artean.

- Ikuspegi murrizta. Oraingo Planak joera teknologikoa du, baina ez du loturarik Zientzia Planarekin. Akats larri samarra da, eta dagoen deskoordinazioa salatzen du.

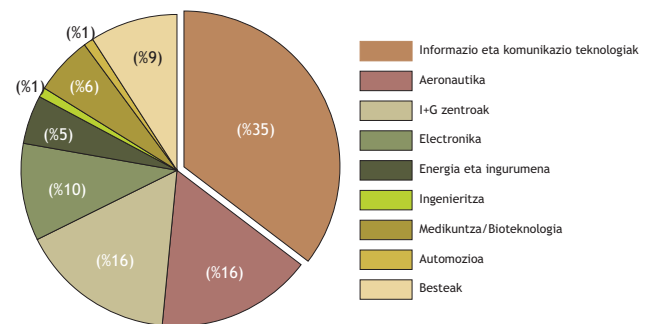
- *Nafarroako Lurralde Estrategia* ere ez da aipatu ere egiten, eta Planak ez du inolako loturarik NLE horrekin. Horrek ikuspegi orokorrik eta sinergiarik ez dagoela erakusten digu.

Nolanahi ere, Nafarroa Garaiko eragile ekonomiko eta so-zialen artean egon den adostasunik eza (lortzeko ahaleginik eza) da hemen bereziki azpimarratu behar duguna, emaitza ez sis-temikoak ekartzen dituelako horrek.

Euskal Autonomia Erkidegoa

Manufaktura-industriek EAEko ondare osoaren %29,4 eta en-pleguaren %25,4 hartzen dute. I+Gra bideratutako ahalegina %1,4-1,5 bitartekoa izan da XXI. mendeko lehen hamarkadan, Europako Batasuneko batez bestekoa baino askoz txikiagoa, be-raz. Berrikuntzaren alorrean, EAE 55. dago Europako 203 erre-gioek osatutako rankinean.

LANGILEEN BANAKETA EAE-KO PARKE TEKNOLOGIKOETAN

Iturria: EAE-ko Parke Teknologikoen Sarea

1980ko hamarkadaz geroztik, industria-politikako planak ga-ratu izan dira, eta halakoetan politika teknologikoko neurriak ezarri dira.

2010eko Zientzia, Teknologia eta Berrikuntzarako Plana (2010 ZTBP) aztertuko dugu jarraian. 6.714 M euroko aurrekon-tua du: finantzazio publikoa 2.6718 M eurokoa izango da, eta fi-nantzazio pribatua 3.634 M eurokoa. Ikusten denez, plan han-dia da hau, bai diru asko inbertituko delako bertan, bai asmo handiak dituelako: I+Gko gastua EAEko BPGren %2,25 izatea 2010erako.

Gaur egungo egoera abiapuntutzat hartuta, dekalogo es-trategiko bat prestatu da. Dekalogo horretan, alderdi hauek nar-barmentzen dira:

- gaur egungo enpresa-oinarriaren lehiakortasuna
- garatzen ari diren sektoreetara dibertsifikatu beharra
- unibertsitatearen protagonismoa jakintza sortzeko garaian
- garapen iraunkorra / berrikuntza soziala

Planean jasotako helburu eta xedeak lortzeko, zenbait pro-grama prestatu dira:

- INNOVA LANKIDETZA. EAEko Berrikuntza Agentzia behato-ki sektorialen jarduerak koordinatzeaz arduratuko da.

-INNOVA-ENPRESA. Aurreko bideari jarraitzen dio, baina banakako enpresetan.

-Sektoreak dibertsifikatzeko jarduera-programak.

-Zientzia-politikarako jarduera-programak. Zenbait ekimen (BERC -Basque Excellence Research Centres- eta beste).

2010 ZTBPr buruz ohar hauek egin nahi ditugu.

- EAEko Zientzia, Teknologia eta Berrikuntzarako Kontseiluaren eta EAEko Berrikuntzarako Agentziaren koordinazioa berantolatatu arren, eragile sozial eta ekonomikoek oso pisu txikia dute. Adibidez, ez dago CONFEBASK eta sindikatuak Planean sartzeko asmorik.

- Kezkagarria da, bestalde, EAEko unibertsitate-sistemak lotura zuzenik ez izatea ez Planarekin, ez 2010 ZTBPrekin, unibertsitateak bere 2010erako Unibertsitate Plan berezia izan arren.

- Teknologia-zentroek dirua jarri behar dute zientzia-ikeruntzarako, nahiz eta teknologiaren alorrean jardun gehienbat eta unibertsitateko sailekin harremana izan bereziki.

- Garapen iraunkorra. 2010 ZTBPre araber, *eko-berrikuntzaren bidez ingurumenaren oreka lortzea da eszenategi berri honetako funtsezko ildoetako bat*. Hala ere, ez zaio ikuspegi sistemiko eta horizontalik ematen helburu horri, Europar Batasunean egiten den moduan, eta garatu beharreko beste sektore bat bezala hartzen da, besterik gabe.

- Prestakuntza. Teknikari eta ikerlarien jakintza eguneratzeko neurriak proposatzen dira. Dena den, langileen etengabeko prestakuntzak ikuspegi estrategikoa eskatzen du, eta berrikuntzaren parametro estrategikoak hortxe kokatzen dira. Norabide aldaketa sakona behar da, beraz.

Berrikuntza eta aldaketa teknologikoa enpresa handietara mugatuta dago; aeronautika eta nekazaritza elikagaien sektorer

- Ez da jarduera-programa guztien ikuspegi orokorrik ematen, ez eta programa horietan erabiliko diren finantza-baliabideen sailkapenik ere.

- Ez da argi gelditzen 6.714 M euroko aurrekontutik finantzazio pribatua %54koa izango dela, eta finantzazio publikoa, berriz, 2.718 M eurokoa. Ez da argi gelditzen enpresak zenbateraino behartu/baldintzatu daitezkeen 2010 ZTBPerako behar den diru pribatua jartzeko.

Dena den, garrantzitsua da Planari jarraipena egiteko eta Plana ebaluatzeke bitartekoak finkatzea. Lortu nahi diren helburuak ondo zehaztu behar dira, epe zehatzak finkatuz eta lortpen-mailak neurtuz.

Azken oharrak

Gure herrian teknologia eta berrikuntzarako politiketan joera desberdinak daudela ikusita, gogoeta hau egitea komeni da: Zein neurri hartu beharko lirake, epe labur eta ertainean, Euskal Herri osorako gure teknologia eta berrikuntzako politika izateko? Bateratu al daitezke hiru lurralde-eremuetako jarduerak? Euskal Herriko eragile sozial, ekonomiko eta instituzionalek dute hitza orain.

Bi norabideko mugikortasun eredua

Hegoaldean errepide berriak eraikitzeko egitasmoak bultzatu diren bitartean Akitaniako Kontseilu Nagusiak Baiona-Iruñea errepidea ez egitea erabaki du mugikortasun eredu berri baten bila aldaketa klimatikoari aurre egiteko.

Euskal Herriko errepide nagusiek trafiko dentsitate oso altua bizi dute. Hiriburu eta lantoki gune nagusien inguruan bizi den arazoari Penintsula eta Europaren arteko pasagune nagusietako bat izateak dakarren nazioarteko trafikoa lotzen zaio. Arazo horri aurre egiteko errezeta nagusia errepide berriak eraikitzea izan da orain arte. Hala eta guztiz ere, hemen eraikitzen ari diren errepide berriak dagoeneko kolapsoaren mehatxupean daude.

Politika desberdinak Euskal Herrian

François Fillon-en gobernuak aldaketa klimatikoaren aurrean eta garraio pribatuaren hazkundera makaltzeko asmoz, errepide berrietan egin beharreko lanak eta inbertsioak etetea erabaki du. Ondorioz, Euskal Herrian Baiona-Iruñea errepidearen eraikuntza bertan behera gelditu da. Hegoaldean, berriz, errepide berriak eraikitzeko egitasmo ugari dago bidean. Jarrera hauek finkatuz gero, etorkizunean Euskal Herrian bi mugikortasun eredu desberdinen sorrera ikusiko dugu, bata nagusiki garraio pribatuaren oinarritua (Hegoaldekoa) eta bestea, badirudi, garraio kolektiboaren aldeko apustua egiten duena (Iparraldekoa).

Proiektuak

Eibar-Gasteiz autobidea. Eibar-Gasteiz autobidea izan da proiekturik nabarmenena 2007an. AP-1 izendatu duten autobidea 2008. urtean zehar zabalduko dute Gipuzkoako zenbait zatitan izandako arazoengatik. Arabako zatiak ere atzerapenarekin irekiko dituzte. Arabako Foru Aldundiak 90,5 milioi euroko mailegua ordainduko du urte hasieran.

Bideko Autobidea. Iruñea eta Logroño (Espainia) lotzen dituen A-12 Bideko Autobidea estreinatu berriak 1.157 milioi euroko ordainsaria izango du 25 urtean. Errepide honek Nafarroa Garaiko mendebaldea eta Iruñea lotuko ditu orain arte ezinezkoa zirudien denbora epean.

Iruñea-Baiona autobidea. Pirinio Atlantikoetako Kontseilu Nagusiak proiektu honen Iparraldeko zatia bertan behera uztea erabaki du. Bidenabar, Zuberoa eta Nafarroa Behereko hainbat eragile proiektuaren aurka azaldu dira, lurraldeen kohesioa baino barnealdeko herrien "desertifikazioa" sorraraziko duelakoan.

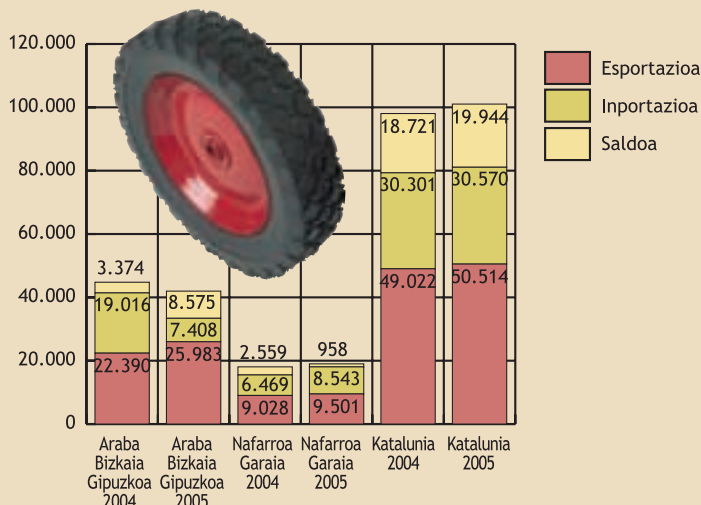
A-63. Lapurdin eztabaida ugari sortu du, halaber, A-63 autobideko zabaltze lanak. Izan ere, zabaltzeak, kamioen trafikoen ugaritzea sorraraziko duela salatu dute autobideko erabiltzaileek. Itsasoko autobideak, A-63, N-1 eta A-8ako trafikoa arinduko dutela agindu dute instituzioek, nahiz eta hurrengo urtetarako kamioi trafikoa are gehiago handitzea espero den.

Beasain-Durango korridorea. Bizkaia eta Gipuzkoa lotuko dituen Beasain-Durango korridorearen Gipuzkoako bigarren zatiaren (Zumarraga-Urretxu-Legazpia saihesbidearen) lanak aurtien hasiko dira, hala iragarri zuen 2007ko apirilean Gipuzkoako Foru Aldundiak. 200 milioi euroko inbertsioa egingo du Diputazioak lehen fase horretan.

A-8 autobidea. A-8 autobideko gehiegizko erabilera murrizteko Donostia eta Bilbo hegoaldeko saihesbideko lanak abian jarri dituzte Gipuzkoa eta Bizkaiko diputazioek. Aritzetatik Donostiako Urumeako lotuneraino joango den zatiak 124 milioi euroko aurrekontua du. Bilboko Supersur saihesbidearen lehen fasea 2007ko maiatzean hasi zen, eta zati horrek 650 milioi euroko aurrekontua izango du.

ONDASUN ETA ZERBITZUEN FLUXUA MILIOI EUROTAN (2005)

Iturria: www.c-interreg.es

Hainbeste autobide, autobia, saihesbide, ingurabide...

Helena Franco · EHUko irakaslea eta garraio azpiegituretan doktorea

Zergatik? Zertarako?

Mundu mailako dimentsioa duen eredu ekonomiko-produktiboaren funtzionaltasuna bermatzeko funtsezkoak dira ahalmen handiko azpiegiturek

1) Globalizatorako joera bizkortu egin da azken hamarkadetan. Enpresa Transnazionalak aitzindari, eskala handiko produkzioa eta banaketa hedatzen eta finkatzen ari da. Pertsonen eta batez ere merkantziek gero eta distantzia handiagoak egin behar izaten dituzte. Garraio eskari berriei buruzko eztanda orokor hau azpiegitura handien bidez ase behar da (errepidekoak, portu-azpiegiturek, aireportukoak...) mundu mailako dimentsioa duen produkzio-eredu baten funtzionamendua ahalbidetu dezaten.

Urrutira begiratu gabe, egunero Irundik Gipuzkoa eta Lapurdi arteko muga zeharkatzen dute 10.000 kamioiak dira horren adierazgarri.

2) Ekonomia global honetan mendebaldeko herrialdeei egokitu zaien funtzio nagusia honakoa da: berrikuntzarako eta kontrolerako gune izatearena. Hiri-ingurune aurreratuek (metropoliak) izango dute posizio pribilegiatuena; izan ere hiri nagusietan kokatuak baitaude gaur egun jarduera estrategiko gisa azaldu zaizkigunak, alegia, finantza-jarduerak, produkzio berri-tzatzaileak eta sistema osoaren antolaketa eta kudeaketan giltzarri diren zerbitzu aurreratuek.

Testuinguru horretan kokatu behar ditugu azken bi hamarkadetan Bilbo Metropolitarrak bultzatu asmoz egin diren hainbat jarduketak: portuaren eta aireportuaren modernizazio eta zabaltze lanak, nazioarteko errepide-konexioen hobekuntza (Eibar-Gasteiz autobidea edota A-8 eta A-68aren arteko lotura, adibidez), edo AHT bera ere.

3) Esandako guztiak ondorio nabarmenak izango ditu azpiegituren diseinuan (eta hortaz, lurraldeen arteko harremanen konfigurazioan): garapen handiko lurraldeak abiadura handiz elkarlotzeko azpiegituretara (airezko, errepidezko edota trenzkoak, baita telekomunikaziozkoak ere) eta, orobat, metropoli handien barne mugikortasuna ziurtatzeko azpiegituretara zuzenduko dira ahaleginak zein baliabideak, nazioartekoa/tokikoa sustatzeko joera horretan jarduera ekonomikoa eremu metropolitarran are gehiago kontzentratzeko aukerak indartzuz.

Gaur egungo lurralde-eredu kontzentratu eta polarizatuek merkantzien zein pertsonen mugikortasun beharrak area-gotzen dituzte

Merkatuko indarren dinamikek bultzaturik eta azpiegitura-politiken laguntza ordainezinaz, hazkunde ekonomikoak, hots inbertsioak eta jarduera produktiboak, hiri-aglomerazio handien inguruan kontzentratuz josten du; eta, halaber, enplegua

eta ondasun edota zerbitzuen eskaintza. Kontzentrazio gehikor horrek herritarrak eremu horietara erakartzen ditu, batzuek bizilekua bertan finkatuko dute eta beste asko eguneroko joan-etorrian ibiliko dira.

Aldi berean erregioko beste toki asko hazkunde eta garapen gune horietatik gero eta urrunago geratzen doaz, eta horietako asko lohiri nahiz ibilbide luzeko trafikoaren igaro leku soil bilakatuz.

Baina bestalde hiri-aglomerazioen barne gailentzen ari den lurralde antolamenduko eredu bera ere bada urruntasun sortzaile eta mugikortasun motorizatuaren sustatzaile. Besteak beste lurzoruaren erabileraren gehiegizko espezializazioan oinarritzen delako, produkzio, kontsumo, aisia edota etxebizitza jarduerak elkarrengandik urrun eta bereizirik dauden tokietan kokatuz.

Errepideko garraioa da garraio-sistemaren bizkarrezurra

Europako Batasunaren gainerakoan bezala, gure herrian ere merkantzien trafikoan errepidea agertzen zaigu jaun eta jabe, eta are gehiago Europako batezbestekoaren oso gainetik, gurean portuen eta trenbidearen partaidetzak askoz txikiagoak baitira. Horrela, EBn salgaien %44 errepidez garraiatzen da, EAEn %81 eta NFEEn %98raino iritsiz.

Bidaia-errepidearen morroi bizi gara, batez ere gure motordun joan-etorrietan ibilgailu pribatuarekiko dugun menpekotasun ikaragarria dela medio (EAEn motordun desplazamenduen %67 automobil pribatuaren egiten ditugu; Nafarroan Iruñeko eskualdean %65 eta Foru Erkidegoaren enparauan %88; iparraldeko kostaldean %80).

Desoreka nabarmen hori ez da kasualitate hutsa, hamarkadetan zehar errepidea lehenetsi duten azpiegitura-politika batzuen ondorio zuzena baizik.

Errepideko azpiegiturek gainerako moduen eta, bereziki, trenbidearen aurrean duen abantaila nagusia honakoa da: askoz ere potentzialtasun egituratzaile handiagoa duela, lurralde osoan zehar irisgarritasuna bermatzeko ahalmenarekin batera doana. Horregatik inork ez du ukatuko zenbait erabilera eta funtzionarako ordezkaria ezina dela; baina hortik garraio-sistema osoa errepidearen gain oinarrituz izugarriko tartea dago. Eta azken aukera hau, gainera, zailtasunez eta arazoz josituta azaltzen da, sistemaren funtzionaltasunaren ikuspegitik beretik ere.

Errepideak txiki geratzen zaizkigu behin eta berriz

Behin bide-azpiegitura jada nahikoa garatuta dagonenean, edozein toki bilakatu beharko litzateke, printzipioz, irisgarri. Haatik, behin eta berriz ikusten ari gara etengabe handitzen eta za-

baltzen ari den errepide-sarea berriro ere eskas geratzen dela. Alegia, kongestioa agertzen zaigula gure errepideetan.

Ahalmen gehikuntza jarraituen gainetik kongestioa konpontzeko ezintasun hori azaldu nahian bi aldetara begiratu behar dugu:

a) merkantzien errepideko garraioaren hazkunde erritmo neurrigabea. XX. mendean zehar eta gaur arte munduko merkataritzaren hazkunde munduko produkzioak izan duenaren oso gainetik ibili da; Munduko Merkataritza Erakundeak berriki adierazi duenez, 1950az geroztik lehenengoak bider 27 egin du, produkzioaren hazkunde-erritmoaren halako hiru.

Ez dirudi erraza denik joera horri buelta ematea, bederen gaur egungo eredu ekonomikoaren funtsak aldatzen ez diren bitartean. Hazkunde ekonomiko, sistema kapitalistarentzat laga ezinezko helburu, merkatuen hedapenarekin erabat loturik dago eta geroz eta gehiago produzitu eta elkartrukatu behar horrek garraioaren hazkunde dakar halaberharrez. Koordinatu horietan gehienez ere hazkunde ekonomiko eta errepideko garraioa disoziatzearen bidez jotzen duten proposamenek izango lukete tokirik, salgaien mugimenduak beste garraio bideetarantz bideratuz.

b) Automobil pribatuaren erabilerari dagokionez, gero eta erabiltzaile gehiago daukagu eta gainera gero eta batez besteko distantzia handiagoak egiten dira. Hori guztia garraio-politikak eta lurraldearen antolamendurako politikak elkarrekin eragindako dinamika zoro batean.

Ezin ahaztu, bestalde, gure gizartean automobilak konnotazio positibo asko dituela (prestigioa, estatusa, askatasuna, erosotasuna...), eta horrek are zailagoa egiten duela ibilgailu pribatutik garraio publikora pasatzea, eta ondorioz trafiko hori ez dela automatikoki desagertzen ezta garraio kolektibo onak egonik ere.

Gure agintariak errepide gehiago eraikitzen dizkigute soluzio bidea hori delakoan

Gure administrazioek kongestioaren aurrean proposatzen dituzten iraildoak: sarean suertatzen diren kolapso guneei erantzuteko errepideen eskaintza handitzea ahalmen handiko bide gehiago eraikiz edota daudenen ahalmena handituz (hirugarren erreiak eta gisakoak). Azken urte hauetako jarduketak eta proiektu gehienak iraildo horretan doaz, besteak beste: A-8 zein A-63 autobideen zabaltze lanak, ipar-hegoa ardatza indartzeko Eibar-Gasteiz autobidea, eta horiekin batera Bilbo Metropolitarraren irisgarritasunaren hobekuntzarekin loturikoak (Txorierriko korridorea edota Supersur hegoaldeko saihesbidea) eta Donostialdean bigarren ingurabidea.

Baina konponbide behar lukeen horrek ez du arazoa konpontzen. Azpiegitura berriak eraikitzeak trafiko handiagora sortzen du eta puntu kritikoak lurraldeko toki batzuetatik bestera desplazatu besterik ez ditu egiten. Izan ere, bide-ahalmena handitzen denean kongestioa hasieran eta aldi labur batez murrizten bada ere, zirkulaziorako baldintza berriek azpiegitura berria ere beteko duten bidai gehiago eragingo baitituzte.

Gainera aukera horrek badauzka beste zalantza asko. Errepidean oinarritutako sistema hori iraunarazteari ingurumen ikus-

Eskala handiko produkzioa eta banaketa hedatzen ari da; horren adierazgarri egunero Irundik, Gipuzkoa eta Lapurdiko muga zeharkatzen duten 10.000 kamioiak

pegitik zein ikuspegi sozialetik egin dakizkiokeen kritikez gain ekimen horien behar finantzarioen inguruok ere erantsi nahiko genituzke.

Milioika euroko kostua duten azpiegitura hauek finantzatzeko dirua iturri jakin batzuetatik ateratzen da. Gehienetan aurrekontu publikoetatik, bestelako ekinbide posibleen kalterako. Baina aurrekontuek ere muga nabarmenak dituztenez sarritan beste formula batzuk bilatu behar dira; azken aldian gehien entzuten den aukera ordainsariak ugaritzearena da. Gaiari sakon heldu gabe, hausnarketarako bi hitz: ordainsariak benetan oso altuak izan beharko dute, bestela ez dira eraginkorrak izango; eta bestalde ordainsariei esker bildutako dirua autobide eta autobia gehiago eraikitzeko erabiltzeak mesede gutxi egingo lioke garraio bideen arteko banaketa orekatuagoa lortzeko ahaleginari.

Konponbidea, hortaz, ildo erabat desberdin batetik etorri beharko da

Batzuk jadanik hasiak dira azpiegitura gutxitu beharra planteatzen, kongestioa arintzeko soluzio gisa eta bide batez bestelako garraio-eredu baterako pixkanakako urratsak ematen hasteko. Nik, momentuz, jarrera zuhurragoa eta ondorioz ez horren ausarta hartuz honakoa proposatuko nuke: ez dezagun autobia ez autobide berririk eraiki ezta daudenen ahalmen gehikuntzarik egin ere (nolabait Iruñea-Baiona autobidearen kasuan gertatu denaren ildotik). Dauzkagunak aski zaizkigu, zaindu ditzagun eta baldintza egokietan mantendu; eta, aldi berean, azpiegitura-politika errepidea baino efizienteagoak diren garraio bideen zerbitzura jar dezagun, bereziki trenbidearen aldera.

Horrekin batera eskaria kudeatzeko benetako politika bat ere jarri beharko litzateke martxan, merkantzien trafikoan portuek eta trenbideak duten partaidetza nabarmenki handitu beharko lukeena eta bidaiariak garraio publikora joanaraziko litzuzkeena. Kongestioa bera ere aliatu ona izango da helburu hauek lortzeko begira.

Edonola ere, argi izan dezagun: garraioaren arazoak ez du benetako irtenbiderik izango oinarria errotik aldatzen ez bada, hots, garraio beharrak murriztuko litzuzketen kontsumo eta produkzio eredu eta lurraldearen erabilera orekatuagoan oinarrituko litzuzkekeen alternatiba berri baten alde egiten ez dugun bitartean.

Etxebizitza hutsek eskubidea ezin bete

Etxebizitza sozial gehiago eraiki eta hutsik dauden etxebizitzak alokatu. Administrazioen aburuz, biak ala biak beharrezkoak dira etxebizitza eskubidea asetzeko. Baina, zer dira etxebizitza hutsak?

Euskal Herriko zatiketa administratiboak agerian uzten du etxebizitza hutsa zer den zehazterako orduan herrialde batetik bestera dauden aldeak. Eusko Jaurlaritzaren aburuz, etxe hutsa da jabeak urtebetean erabili ez duena: bigarren etxeak edo urtean egun batzuetan erabiltzen direnak ez dira etxebizitza hutsak Jaurlaritzaren irudikoz. Iparraldean, berriz, Etxebizitzaren Aldeko Engaiamendu Nazionala deritzon legeak Herriko Etxeen esku uzten du bost urte baino gehiago hutsik daramatzaten etxebizitzetara tasa bat ezartzea.

Euskal Herrian etxebizitza hutsen gainean zerga bat ezarri duen Udal bakarra da Hendaia (400 etxeri 2007ko urtarrilean)

Iparraldean bezala, Nafarroa Garaian ere badago etxebizitza hutsen inguruko lege bat (1995). Lege honek dio Udalek etxe hutsen tasa bat ezartzeko eskumena dutela. Legea, ordea, ez da inoiz egikaritu, etxebizitza hutsa zer den ez baita zehazten bertan. Araba, Bizkaia eta Gipuzkoan ez da halako tasarik existitzen. Alabaina, etxe hutsen jabeen eguneko bederatzi euro ko-

bratzeko nahia adierazi zuen Eusko Jaurlaritzako Etxebizitza Sailak 2007an baina legea oraindik eztabaidatu gabe dago.

Eskubide unibertuala, arau partikularra

2007ko otsailean Frantziako Etxebizitzaren Legea onartu zen, modu honetan etxebizitza eskubidea legean islatzea lortu du Frantziako Gobernuak lehen aldiz. Hala, etxebizitza lortzeko laguntza ekonomiko eta juridikoak jasotzen dira araudi berrian. Alabaina, Iparraldeko eragileek uzkur begiratzen diote legeari. Etxe huts eta bigarren etxebizitzaren alokairu sozial baten aldeko apustua egin behar dela irizten diote. Eragileen aburuz, *larrialdian hartutako neurri bat* da legea: *sinbolikoa*. Legean ez baita etxebizitza hutsen inguruan inolako zehaztapenik egiten, ezta gazteriaren egoeraz ere.

Etxebizitza eskubidea legeztatua egon arren, Iparraldean hainbat eta hainbat dira beraien jatorrizko herrietatik alde egin behar duten biztanleak. Hori dela eta, herri mailako hainbat ekimen sortu dira. 2007 urtean, esaterako, Etxalde elkarteak aurkeztu zen. Elkarte honek hainbat erai-kin zaharberritu eta prezio duin

Gurasoen etxea utzi eta karrikan bizi behar dugu etxebizitza eskubidea izateko? Iñaki Berhokoirigoin, Euskaldun Gazteriaren taldeko kidea

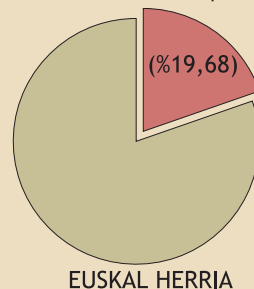
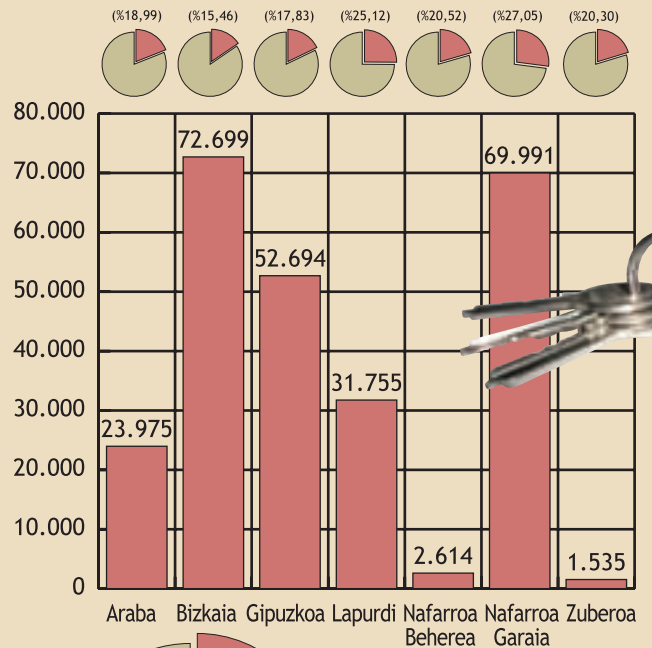
Elkartzen-ek 2007 urtean zabaldu duen txostenaren arabera, normalean erabiltzen ez diren etxebizitzaren kopurua (255.263) merkatuan jarrita, nahikoa izango litzateke etxebizitza beharra asetzeko (100.000)

batean jartzen ditu alokairuan edo salgai. Euskaldun Gazteriak ere halako ekimen bat jarri du martxan Donibane Garazin.

Maizterrak, zalantzan

Maizterra eta jabearen arteko bitartekaritza lanerako bi programa daude Hego Euskal Herrian. Hauek, 3.250 etxebizitza huts alokatzea lortu dituzte: Bizigune (Araba, Bizkaia eta Gipuzkoan; 3.000 etxe huts) eta Vinsa (Nafarroa Garaian; 250 etxe huts 5 urtean).

EUSKAL HERRIKO ETXEBIZITZA HUTSEN KOPURUA, 2001

Euskal Herriko etxebizitza hutsen eta guztizko etxebizitza kopurua:
 - 255.263 etxebizitza huts.
 - 1.297.038 etxebizitza guztira.

Iturria: www.datutaldea.net

Wir bleiben alle

Ion Andoni del Amo · EHUko irakaslea
Txema Mendibil · Ogasun ikusatzaila

Mundu-mailako inbertsio-fluxu kontrolaezinen gatibu bihurtu dira hiriak, finantzen eta higiezin sektoreetan oso bizia izanik inbertsio horiek. Inbertsio horien gehiegizko dimentsionamenduak eta izaera espekulatzailak higiezin burbuila eta ondorengo krisia eragin zituen AEBetan eta Erresuma Batuan 1990eko hamarkadan, eta gaur egun Euskal Herrian gertatzen ari dena horren ondorio dela esan genezake.

Dena den, mundu-mailako joerak ez dira saihestezinak. Bakoitzak bere herrian joera horiek indartzea nahiz orekatzea dauka. Euskal Herriko instituzio nagusiak ez dira joera horiek orekatzen saiatu, denbora luzean. Liberalizazioa eta malgutasuna izan dira erakundeon errezeta, eta hazkunde-koalizioak sortzea eragin du horrek: eraikuntza-enpresen eta bankuen espekulazioari udalena eta lur nahiz etxebizitzaren jabeena gehitu zaie. Udalen kasuan, finantzazio-iturritzat erabili dute lurzorua, eraikuntza-zergak ezarri, lur publikoak enkantera atereaz, lur-ondarea erabili gabe utziz... Azkenerako, irabazi gehien ematen duen negozioa bihurtu da hirigintza: lurrek sekulako balioa hartu dute, gainbalio ikaragarriak sortu dira eta izugarri hondatu da ingurumena.

Bereziki nabarmentzekoa da hemen etxebizitzari zuzenbidean eta zergen alorrean ematen zaien tratamendua, esku-bidea izan beharrean *inbertsioa* bihurtzea ekarri duten egiturazko baldintzak sortu dituelako tratamendu horrek. Euskal Herriko erakundeak zerga-erreformak gero eta atzerakoiagoak onartuz joan dira, erabilera espekulatzailaren mesedetan, eta horrek ondorio negargarriak izan ditu errenten banaketan eta ingurumenean. Beste aktibo batzuei baino tratamendu hobea ematen zaie etxebizitzari, bigarren etxebizitzak barne. Zerga-politikan lehentasuna ematen zaie kenkariei gastu zuzenaren aurretik eta, horrez gain, erosketa lehenesten da alokairuaren aurretik. Horrek diru-sarrerak gutxitzea dakar eta, horrekin, neurri publikoak hartzeko ahalmena murrizten da, bestela, neurri horiek malguagoak eta pertsonalatuagoak izan litezkeen arren. PFEZak, batetik, 2007an EAEn egindako zerga-erreformak, bestetik, eta lehenago Nafarroako Foru Erkidegoan egindakoak, azkenik, egoera okertu

Euskal Herriko erakundeak zerga-erreforma geroz eta atzerakoiagoak onartuz joan dira, erabilera espekulatzailaren mesedetan

besterik ez dute egin: alokairuak kapitalerenta bezala kotizatzen hasi dira, lan-errentak baino tasa txikiagoan, eta oporretako eta erabili gabeko etxebizitzak errentan egotzi beharra ezabatu da.

Botere publikoek bizkarra ematen diote etxebizitzaren arazoari, esparru pribatuaren esku eta merkatuaren eta familien ardurapean utziz. *Hiria egitea* inbertsioak eta turistak erakarriko dituzten proiektu erraldoiak egitea da agintariontzat. Baina *hiria egiteko* ezinbestekoa da lehiakortasunaz gain iraunkortasuna eta gizarte-kohesioa egotea, eta, horretarako, funtsezkoa da erakunde publikoek neurri egoikiak hartzea etxebizitzaren alorrean.

Arazoa

Euskal Herriko higiezin burbuila prozesu orokor batzuei jarraiki sortu da, eta prozesu horiek larriagotu ere egiten ditu. Ezagunak dira horren ondorioak: lurra espekulatzeko gordetzea, prezioen igoera handia, jabetzarekiko lotura, etxebizitza eskuratzeko zailtasunak, pobrezia ezkutatua (beren gisako etxebizitzarik eskuratu ezin dutenak, diru-sarrera gutxiegi dutelako), gehiegizko zorrak, etxebizitza hutsak, ingurumena txikitzea, higieziari lotutako lobby-a sortzea, genero-bazterketa emakumeen lanbaldintza kaskarragoen ondorioz, gutxiengoak segregatzeko joera, higieziari lotutako mobbing-a eta ekimenak bultzatzea eta malgutasunez aritzea galarazten duen egiturazko zurruntasuna.

Babes ofizialeko etxeak konponbidea ote?

Azken urteetan, babes ofizialeko etxeak saltzeko programak indartu dituzte erakundeek, Forden, Keynesen eta Le Corbusieren estiloko hirigintzaren tresna zaharkituaren bidetik. Diru-sarrera handi samarrak dituztenei bakarrik zuzentzen zaie martxan jarritako eredu berria, eta alde batera uzten ditu oso sarrera txikiak dituztenak. Jabetzari lotutako eskeman oinarritzen da, gainera. EAeko Lurzoruaren Legea higieziari lotutako lobby-aren eta Eudelen presio handiei erantzunez onartu zen, eta aipatu dugun eredu horixe errepikatzen du: ez ditu jabetza/alokairu ratioak zuzentzen eta etxebizitza tasatuak bultzatzen ditu gehien-

Zuzenbidean etxebizitza izateko eskubidea aipatzen da, funtsezko oinarri bat dela esanez. Baina eskubide hori gauzatzeko, esku-hartze publiko eta zibil egoki eta sendoa behar da, merkatuaren logikatik kanpo

bat. Etxebizitza tasatu horiek garestiagoak dira babes ofizialekoak baino (1,7 aldiz garestiagoak, ggb.), eta irabazi handiagoak ematen dizkie esku hartzen duten guztiei.

Eredu horrek, ordea, ez du arazoa konpontzen, esparru neoliberalaren barruan hartutako neurri aringarri, partzial eta mugatu bat besterik ez delako. Ez dio benetako arazoari heltzen, lurzorua prezioari, alegia; ez ditu ez jabetzaren kultura, ez etxebizitza inbertsiotzat jotzen duen kultura aldarazten; eta ez du behar adinako finantzaziorik. Horrenbestez, ez ditu arazo nagusiak konpontzen —zurruntasuna, jabetzarekiko lotura, bazterketa, segregazioa eta iraunkortasuna—, eta arazo horietako batzuk areagotu ere egiten ditu. Aurreko guztiaz gain, dirigismo estatista onartezina dakar, merkatu segmentatuak sortzen ditu eta konparazioko bidegabekeriak eragiten ditu, inolako justifikazio ekonomikorik gabe.

Bestelako etxebizitza-estrategia batzuen inguruko oharrak

Nekez sortuko dugu Euskal Herri moderno, bizi, demokratiko eta parte-hartzean oinarritutakorik, bakoitzak bere bizi-proiek-

tua sortu, bere burua eratu eta bere bidea aukeratu ahal izateko beharrezkoak diren autonomia eta askatasuna ekarriko dituzten gutxieneko baldintza materialak ziurtatzen ez baditugu. Zuzenbidean etxebizitza izateko eskubidea aipatzen da, funtsezko oinarri bat dela esanez. Baina eskubide hori gauzatzeko, esku-hartze publiko eta zibil egoki eta sendoa behar da, merkatuaren logikatik kanpo. Indarrean dauden logika batzuk ez dira dauden bakarrak, nagusitu direnak baizik.

Lurzoruaren gaineko neurriak. Neurri zorrotzak hartu behar dira lurzorua inguruan, nazionalizazioaren antzeko emaitza ekonomikoak lortzeko modukoak, baina horrek ekarriko lukeen oztopo burokratikorik gabekoak. Eragile politikoei dagokie herriak planifikatzea eta herrien berezko hazkundera erabakitzea, parte-hartzean oinarritutako prozesu irekiak erabiliz, eta hirigintza-agenteak eta antzeko irudiak ezabatuz. Botere publikoek neurriak hartzeko ahalmena dute, eta ekimenak eta erabakiak publikoak direla ziurtatu eta lurzorua espekulaziorako gordetzen dela galarazi behar dute. Hong Kongi eta Singapurri buruzko azterketetan ikusi denez (Castells, Lee Goh eta Kwok), lurzorua modu publiko eta sozialean kudeatzeak ez du lehia-kortasuna galarazten, alderantziz baizik. Hong Kongeko lurzoru guztia publikoa da, eta Gobernuak alokatu egiten du hirigintzako helburuen arabera: etxebizitza publikoetarako dohainik eta oso garesti negozio-zentro handientzat. Singapurren, berriz, hirigintza planifikatzeko sistema zorrotza dute. Sistema horrek lurzorua erabilera kontrolatzen du, eta Gobernuak da operadore nagusia. Marinaledan (Espainia), Udalak lurrak uzten ditu etxebizitzak eraikitzeko, espekulaziorako erabiliko ez dela ziurtatzen duten baldintzetan.

Zerga-politika. Zergen inguruko neurri jakin batzuk ezarriz, etxebizitzaren prezioa merkatzea eta etxebizitzak espekulatzeko

Etxebizitza eskuratzeko arazoari erantzuteko bide bakarra alokairuko etxebizitzaren parke publiko handia osatzea da

ko edukitzea garestitu liteke. Hartu litezkeen neurrien zenbait adibide: merkataritza sozietateei etxebizitzaren jabe izatea debekatzea; bigarren etxebizitzaren Ondasun Higiezinaren gaineko Zerga (OHZ) hirukoiztea gutxienez, eta alokairuei PFEZko tasa orokorra ezartzea; hutsik dauden edo oporretako etxebizitzengatik diru-sarrerak egozte PFEZan; normalean erabiltzen ez diren etxebizitzaren balorazioa egitea aldiro-aldiro, Ondarearen gaineko Zergaren kontuan hartzeko.

Alokairuko parke publikoa. Etxebizitza eskuratzeko arazoari erantzuteko bide bakarra alokairuko etxebizitzaren parke publiko handia osatzea da. Alokairuko parke publiko hori denon artean ordainduko genuke, eta gizartearen zerbitzura egongo litzateke beti. Diru-sarrera mugarik gabe eta ordaintzeko ahalmenaren arabera alokairua finkatuko litzateke, %30 gainditu gabe. Era askotako etxebizitzak jaso beharko liriteke eredu horretan, eta ghettoak sortzen ez dela ziurtatu beharko litzateke. Dena den, erakunde publikoen lana ezin da adreiluak jartzera mugatu, komunitatea sortzeko ardura ere badute.

Hong Kong eta Singapur hiriak aipatuko ditugu berriro, mundu osoko etxebizitza publikoen programarik handiena baitute, %47 eta %86rekin, hurrenez hurren. Hiritan, alokairuak diru-sarreraren %10 ingurukoak izan dira beti, eta politika horrek izugarriko eragina izan du hazkunde ekonomikoan: Gobernuak ze-

harkako soldatak bere gain hartu dituzenez egonkortu egin dira soldatak, aurrezpen-tasa sortu da eta enpresak sortzeko ahalmena indartu da, etxebizitzaz eta zerbitzu publikoez osatutako oinarri soziala ziurtatua duelako jendeak. Horrez gain, etniaren eta maila sozio-ekonomikoaren arabera hedatzen ari zen segregazio espaziala ezabatzea lortu da, Singapurren bereziki.

Merkatua berreskuratzeko estrategiak. Berlingo okupa-mugimenduak erabili zuen estrategia hau *legezkatze*-prozesuan: kooperatibak sortu zituzten, etxebizitzak merkatutik atera eta espekulazioa galarazteko. Euskal Herrian ere baditugu halako ekimen zibilak, Iparraldean estrategia hori bultzatzen ari diren Etxalde eta Euskal Gazteria, esate baterako: etxebizitza erosi, berritu eta alokairuan eskaintzen dituzte. Halako ekimenak egon arren, erakundeek beren erantzukizunari erantzun behar diote, ekimenok bultzatuz eta antzekoak antolatuz.

Etxebizitza hutsak eta okupazioa. Milaka etxebizitza daude hutsik edo gutxi erabiltuta, eta hori sekulako iraina da, ikuspegi sozialetik nahiz ingurumenaren ikuspegitik. Borondate politikorik eza dago arazo honen azpian, eta ez da aski etxebizitza horiek merkaturatzea: kontrol-neurriak eta zigor-neurriak ezarri behar dira. Hutsik dauden etxebizitzak eta eliteek gutxien maite dituzten hiri-sektoreak biziberritu eta sozializazio-gune bihurtu ditu okupa-mugimenduak. Horren adibide dira Berlingo, Amsterdamgo nahiz Kopenhagengoko dinamikak. "Wir bleiben alle" izan zen Berlingo Harresia erori ondorengo okupazio masiboen leloa. Gehienbat Berlingo Friedrichshain barrutian egindako okupazio haietan berlindar gazteek etxebizitza izateko eskubidea berreskuratu zuten. Euskal Herriko okupa-mugimenduak ere ibilbide ederra dauka hutsik dauden etxebizitzak erabilera sozialerako berreskuratzeko ahalegin horretan, erabile-ra-balioa lehenetsiz truke-balioaren gaitetik.

Enpresetan langile kualifikatuak falta

Europako datuekin alderatuta, Lanbide Heziketako ikasketak hautatzen dituzten ikasleen kopurua oso txikia da Euskal Herrian.

Gizartea zahartzen ari da. Bolada ekonomikoaren aldaketak eta industriaren bultzada indarberriak errealitate gordin bat utzi dute agerian: enpresek zailtasunak dituzte langile berriak aurkitzeko, erretiratzeko direnak lanean hasten direnak baino gehiago baitira. Euskal Herria, gainera, jaiotza tasarik txikienetarikoa duen herrialdeetako bat da Europan.

Araba, Bizkaia eta Gipuzkoan 7.900 lanpostu daude bete gabe eskulan kualifikatuaren faltagatik

Arazo larri honi aurre egiteko bi kongresu antolatu ziren 2007. urtean Euskal Herrian, bata Donostiako Kursoalen eta bestea Elgoibarko Makina Erreminta Eskolan (Gipuzkoa). Bertan jasotakoa laburbilduz, arazoa demografikoa izateaz gain, egiturakoa era

badela iritzi zioten adituek: lan bizitza luzatzea, langile etorkinak ekartzea, etengabeko formazioa sustatzea, emakumeen aktibitate-tasa areagotzea, ikasleak lanbide heziketara bideratzea... horietan eztabaida puntu garrantzitsuenak.

Europatik oso urrun

Hegoaldean ikasleen %45-48 inguruk aukeratzen dute lanbide heziketa, Europako herrialde garatuenak baino ia 20 puntu gutxiago. 2006-2007 eta 2007-2008 ikasturteetan, esaterako, 30.000 bat ikasle egin dute lanbide heziketarako hautua. Azken lau ikasturteetan matrikula kopuruak behera egin du Nafarroa Garaian izan ezik, %5eko igoera izan baitu.

Iparraldean, berriz, lanbide heziketa eta aprendizagoaren susperraldia ematen ari da azken urteotan, gainbehera prozesu luze baten ostean. 2004-

2005 ikasturtean, esaterako, 4.473 ikasle egin zuten lanbide heziketa (3.331) eta aprendizagoaren (1.142) hautua Iparraldean. Lanbide heziketaren kasuan, aurreko ikasturtean baino 141 ikasle gehiago matrikulatu ziren.

Emakumeak: Industria jarduerekin harremana duten ikasketetan emakumeen matrikulazio tasa %10 ingurukoa da Araba, Bizkaia eta Gipuzkoan

Lantegia, ikasgelarik egokiena

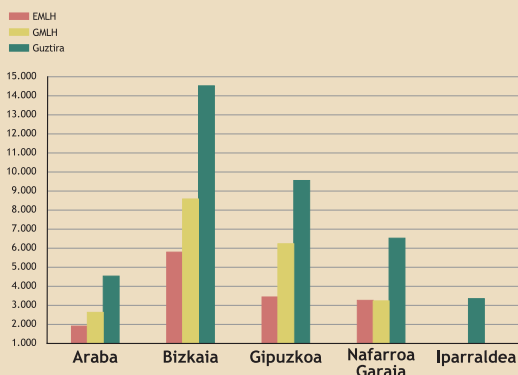
Eusko Jaurlaritzak ikasketak eta lana uztartuko dituen programa jarri du martxan 2007-2008 ikasturtean. Ikasi eta Lan programan 100 bat ikasle eta 40-50 enpresek parte hartuko dute. Iparraldean antzeko sistema darabilte duela zenbait urte. Bai-nako aprendizagoaren prestakuntza zentroko hainbat ikasle ikasketak orduen 2/3 igarotzen dituzte enpresetan.

Etorkizuneko lantokietan erdara nagusi

Hizkuntza Behatokiak 2007. urtean egindako azterketaren arabera, lanbide heziketako hiru irakasletatik bat erdalduna zen Araba, Bizkaia eta Gipuzkoan. Nafarroa Garaian ere egoera larria da: erdi mailako 32 moduluetatik, soilik 2 eskaintzen dira euskaraz, eta goi mailako 35etan ere beste horrenbeste. Iparraldean, berriz, ezinezkoa da lanbide heziketako ikasketarik egitea euskaraz. Gabezia hori betetzeko 2003 urtean Hezkuntzek elkarteak sortu zen. Ikasleei Hegoaldeko D ereduko lanbide eskoletan ikasteko laguntza ematen die. Badu bigarren helburu garrantzitsu bat ere: Iparraldean industria garatzea eta behar diren bitartekoak sortzea.

LANBIDE HEZIKETAN MATRIKULATUTAKO IKASLE KOPURUA (2004-2005)

	2005-2006	2006-2007	2007-2008
ARABA			
EMLH	1.948	811	1.913
GMLH	2.645	1.323	2.266
Guztira	4.413	2.134	4.179
BIZKAIA			
EMLH	5.799	5.480	5.377
GMLH	8.335	7.755	7.535
Guztira	14.134	13.235	12.912
GIPUZKOA			
EMLH	3.476	3.314	3.241
GMLH	5.930	5.591	5.301
Guztira	9.406	8.905	8.542
NAFARROA GARAIA			
EMLH	3.049		
GMLH	2.946		
Guztira	5.995		

Iturria: Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Saila, Nafarroako Gobernuko Hezkuntza Saila eta www.lurraldea.net

* EMLH: Erdi Mailako Lanbide Heziketa.
* GMLH: Goi Mailako Lanbide Heziketa.

Lanbide Heziketa Euskal Herrian: erronkak eta aukerak

Iñaki Conde Zubiaurre · Ikaslan Gipuzkoako lehendakaria

Lanbide Heziketaren egoera aldatu egiten da Euskal Herriko lurralde-eremu batetik bestera, hezkuntza-sistema desberdinak ditugulako EAEn, Nafarroa Garaian eta Iparraldean. Dena den, antzeko ezaugarriak aurkitzen ditugu hiru esparruotan: okupazio-tasa handia edo be-
launaldi-ordezkapenaren arazo larria, besteak beste.

2008ko hasiera honetan aldaketak ikusiko ditugu Lanbide Heziketan, gaur egungo lan-egoeraren ondorioz. Ordezkapen-tasa txikia eta gazteak lan-merkatutzeko arazoak dira gaur egungo lan-merkatuan nabarmendu beharreko bi ezaugarri. Egoera hori eragiten duten faktoreen artean azken hamarkadeta-ko jaiotza-tasa txikia eta gazteak lan-merkatuan berandu sar-
tzea aipatu behar ditugu.

Gauzak horrela, LHko tituludun gutxiegi daukagu, merka-
tuak eskatzen duenarentzat. Sektore hauetan dago beharrik handiena: elektronikoa, elektrizitatea, fabrikazio mekanikoa eta ekoizpenerako eta eraikuntzarako zerbitzuen mantenu-lanak. Halakoetan %90etik gorako enplegu-maila dago.

Gauzak horrela, Lanbide Heziketako tituludun gutxiegi daukagu merkatuak eskatzen duenerako

EAEn, ikasleen erdiak ingu-
rur aukeratzen du LH. Duela
urte batzuk %25ek bakarrik au-
keratzen zuen bide hori. Hale-
re, matrikulazioek behera egin
dute, jaiotza-tasa txikiaren on-
dorioz. 2006-2007 ikasturtean,
26.465 ikasle matrikulatu ziren
erdi- eta goi-mailako presta-
kuntza-zikloetan: aurreko urte-
an baino 500 gutxiago, eta 2002-
2003an baino 4.000 gutxiago.

Datozen urteotan belaunaldi-
ordezkapena egin beharko da
enpresetan, eta arazo horrek
arriskuan utzi lezake gure herri-
ko industria. Horrenbestez, funtsezkoa da administrazioak,
ekoizpen-sektoreak eta hezkuntzak batera jardutea. Formula
berriak sortu behar dira gazteak LHko ikastetxeetara erakar-
tzeko, industrian gehien eskatzen diren espezialitate eta ikas-
ketetara bereziki.

Iparraldean bestelako hezkuntza-sistema daukate, eta han
LHko ikasleen kopuruak gora egin du azken urteotan: 2005ean
3.331 ikasle ibili ziren LHn, aurreko urtean baino 141 gehiago;
halere, BEP (Ikasketa Profesionalen Agiria) lortzeko ikasten du-
tenen kopurua beherantz doa 1997az gerotik.

Gainerako lurralde-eremuetan bezalaxe, hirugarren sekto-
reko titulazioak dira Iparraldean gorakada handiena izan dute-
nak. Hemen ere, industria-sektoreko enplegu-tasa handiagoa

da hirugarren sektorekoa baino, eta langabezia-tasan
zazpi puntuko aldea dago bien artean.

Nafarroa Garaian, Lanbide Heziketako eskaintza ia
oso-oso publikoa da, EAEn ez bezala, bertan sare pu-
blikoaren eta pribatuaren artean banatzen baita erdi-
bana.

Emakumeak lanbide-heziketan

Sektore batzuetan dagoen langile-eskasiari erantzuteko neurri
ona izan liteke emakumeak hasiera betidanik gizonek aritutako
lanpostuetan. Dena den, oraindik arazoak daude emakumeek
lanpostu jakin batzuk aukeratzeko, ondo ordainduta egon arren.
Enplegu-tasarik handiena duten espezialitate gehienetan txikia
da emakumeen kopurua, eta hori aldatu beharra dago.

EAEn gertatzen den hasierako LHn ikasle guztien %44 ema-
kumeak izan arren, oso banaketa desorekatua dute eskaintzen
diren titulazioetan. Irudi pertsonaleko zikloetan, adibidez, %98
emakumeak dira; industria-adarretan, berriz, oso emakume gu-
txi dago. Egoera hori aldatzeko, diskriminazio positiboko poli-
tikak bultzatu beharko liriteke, behar bada.

Beste herri batzuetatik etorritako gazteengana jo geneza-
ke, halaber, eta horrekin integratzen lagunduko genieke, bide
batez. Lanbide Heziketak berebiziko garrantzia izango du ho-
rretan, bai prestakuntza-zikloen bidez, bai lanerako presta-
kuntza-programen bidez. Lan asko egin behar da alor honetan,
eta arazoak egongo dira agian, baina aukera berriak ere bai.

Gure gizartean LHko ikasle gehiago behar direla diogu, lan-
merkatuak dituen beharrei erantzun ahal izateko. Halere, ho-
rrekin batera, lanerako orientazioak duen garrantzi handia az-
pimarratu behar dugu, DBHren eta Batxilergoen amaieran be-
reziki.

Testuinguru honetan, etengabeko prestakuntzak eta berri-
kuntzak ere garrantzi handia dute enpresentzat eta langileen-
tzat, eta LHko ikastetxeetan lan handia egiten ari gara horren
inguruan.

Euskararen normalizazioa

Lanbide Heziketan euskara normalizatzea da erantzun beha-
rreko beste erronka bat. Euskararen hedapena asko aldatzen da
lurralde-eremu batetik bestera. Gipuzkoan, adibidez, asko he-
datu da euskara, eta ikasketa gehienak gure hizkuntzan egin dai-
tezteke. Araban, Bizkaian eta Nafarroa Garaian hedatuz doa, abia-
dura desberdinean herrialde bakoitzean. Iparraldean, gaia az-
tertzen hasiak dira.

Gaur egun, ahalegin handia egiten da materialak euskaraz
sartzeko. Horregatik, hutsuneak egon arren, hutsune horiek kon-
pontzeko erabaki sendo eta irmoa dagoela esan dezakegu.

Lanbide Heziketa aldaketa-garaian dago: aldaketa horietako batzuk hemen dira dagoeneko, eta beste batzuk laster iritsiko dira. EAEn eta Nafarroa Garaian, eskola-mapa birdiseinatu beharko da, Hezkuntza Legearen ondorioz ikastetxe integratuetan egin beharreko berregituraketari erantzuteko. Horrekin batera, ikastetxeen banaketa aldatuko da, eta hori kezka-iturri da guretzat.

LHko ikastetxeok gai izan behar dugu ikastetxe bakoitzaren egoera berezia zehaztu eta egoera berezi horri erantzuteko, eta aukera hau erabili behar dugu gure ikasketa-eskaintza hobeto koordinatu, indartu eta egituratzeko.

Ikastetxeetako langileei egonkortasuna ematea ere funtsezkoa da guretzat, bai eta kudeatzeko autonomia handiagoa lortzea ere.

Lanbide Heziketaren gaur egungo egoeran ikusten ditugun alderdi onen artean, LH aukeratzen duten ikasleen enplegu-tasa handia nabarmentzen da: ikasleen %84ek lana aurkitzen dute ikasketak amaitzean, eta industria-adarretan %90etik gorakoa da kopuru hori.

Enprekin daukagun harreman eta lankidetzak estua da hemen nabarmendu beharreko beste ezaugarri bat. LHren gaur egungo kalitateari esker (tituludunen prestakuntzak gero eta hobeto erantzuten die ekoizpen-sektorearen beharrei), enprezetan bete beharreko lanpostuen %70 LHko tituludunentzat dira. Horri guztiari esker, gizarteak oso iritzi ona du LHko ikastetxei eta profesionaleri buruz.

Lanbide heziketaren gaur egungo egoeran ikusten ditugun alderdi onen artean, lanbide heziketa aukeratzen duten ikasleen enplegu-tasa handia nabarmentzen da: ikasleen %84k lana aurkitzen dute ikasketak amaitzean

Bestalde, LHko ikastetxeek kalitatea eta bikaintasuna jorratzeko gogo bizia izaten dute. EAEko LH erreferentzia da Espainiako Estatuan eta Europan, duela hamarkada bat kalitatearen alde hartutako bideari esker. EAEko LHko sei ikastetxeek "Urrezko Q" dute, adibidez; eta beste 33k, "Zilarrezko Q".

Gainera, urte hauetan guztietan, hiru azpi-sistemen batez bestearen adibide ezin hobeak izan dira gure ikastetxeak, ederi ki uztartu baititugu etengabeko prestakuntza, hasierakoa eta lanerakoa. Zailtasunak egon dira, noski, eta konpontzen joan gara egunez egun. Horri esker, gure ikastetxeak oso erreferente garrantzitsua dira gazte nahiz helduentzat, langabe nahiz langileentzat.

Berrikuntza

Dinamika horri jarraiki, ikuspegi berria eman zaio prestakuntza-prozesuari, eta bizitza osoko prestakuntza-prozesua bultzatzen da orain. Halere, neurriak hartu behar ditugu etengabeko ikasketarako jarrera hori gure ikasleen artean eta gizarte osoan zabaltzeko.

Azken urteotan, LHn aurrerapauso handiak egin ditugu berrikuntzaren alorrean, bai metodologiari dagokionez, bai teknologiari dagokionez. Gaur egun, LHko ikastetxeak ondo prestatuta daude teknologia aldetik, azken belaunaldiko ekipamenduak dauzkate, eta kudeaketa-sistema aurreratuak. Hel-

Ikuspegi berria eman zaio prestakuntza-prozesuari, eta bizitza osoko prestakuntza-prozesua bultzatzen da orain

buru horiek lortuta, gainerako taldeekin jardun behar dugu orain, erronka berriei erantzuteko.

LHk bide onetik jarraitzeko, aspaldiko eskakizun batzuei erantzun beharko zaie: langileak egonkortzea, kudeaketarako autonomia, zuzendaritzak eta irakaskuntzaz kanpoko langileak.

Txikiak txikitzen handiak handitzen

Saltoki txikien geroa auzitan egon da 2007 urtean zehar. Iruñean "Corte Ingles"-en zabaltzeak saltoki historikoen itxiera eragin du. Lapurdin, berriz, IKEA edo FNAC-en saltokiak eraikitzeak iritzi kontrajarriak eragin ditu. Gaur egun Euskal Herrian saltoki txiki eta handien arteko harremana gora-beheratsua da.

Auzi bera, errealitate desberdinak

Euskal lurraldean populazioa ez da berdin banatzen. Populazioaren ia bi heren dira hiriburuen zonaldeetan bizi direnak. Kontzentrazio handia dago hiriburuen inguruan eta hortik kanpo herri txikiak nagusi dira. Honela, saltoki txikiak ere desberdinak dira guneko urbano handietan eta txikietan.

Araba, Bizkai eta Gipuzkoako merkatuaren %25 daukate merkataritza gune handiek

Egun auzitan dago guneko urbano handietako saltoki txikien geroa. Populazio gutxiago inguruetan, berriz, saltoki txikiak betetzen duten zerbitzua bestelakoa da. Iparraldean, esaterako, baserriko kalitatezko produktuen komertzializazio estrategia bat abian dela ezagutu dugu (Euskal Herriko Laborantza Ganbarak babestua). Ekoizleen helburua da, kalitatezko produktuak sortzea, balio erantsia dutenak, eta saltoki handiekin lehiatzea.

Euskal Herriko merkatarien elkarteak

Saltoki txikietako ordezkariak elkarteetan gainetik merkatarien indar metaketa egon behar duela uste dute, hauek lotura estua baitute Administrazioekin. Badira, halaber, Euskal Herri mailako merkatariek elkarteak sortzeko beharra eta borondatea azaldu duten merkatariek. 2007 urtean, esaterako, Euskal Dendak merkatariek elkarteak sortu zuten. Araba, Bizkai eta Gipuzkoako 5.000 merkatariek inguru biltzen dituzten Euskal Dendak elkarteak, eta Euskal Herri osora hedatzeko asmoa du.

Merkataritzarako erakargarri izan behar dira auzo, herri eta hiriak. Horretarako administrazioek baliabideak jarri behar dituztela uste dute saltoki txikietako jabeek

Mundializazioarekin lotutako auzia

Aurten Bolkestein Araudiaren inguruko akordioarekin Europako Parlamentuak 2010 urterako merkataritza liberalizatuko duen lege nagusia onartu du. Merkataritzaren liberalizazioak (produktu eta zerbitzuen) auzitan jarriko ditu gaur egungo denda txikien bidegarritasun ekonomikoa eta bertako produktu askoren merkata.

Bolkestein Arauak erruz mugatuko ditu Administrazioen eskumenak. Besteak beste, ez du utziko ikerketarik egiten merkataritza gune handiek inguruko ekonomian —eta saltoki txikien sarean— izan dezaketen eraginari buruz. Baina Jaurlaritzak dekretua onartu du (2006ko abenduan).

Dekretuak, aitzitik, badauzka merkatarien ustez zenbait puntu eztabaidagarri. Hala, une honetan, merkataritza gune handiek 700.000 metro koadro betetzen dituzte hiru herrialdeetan. Dekretu berriarekin, 1,5 milioi metro koadrorara heldu ahal da. Eta leku hori agortuta egon arren, multinazionalak aukera izango dute saltoki berriak jartzeko hirien eta herrien kanpoaldean, baldin eta inguru horietan 450 etxe berri edo gehiago eraikitzen badira.

Txinatar jatorriko produktuak saltzen dituzten saltoki txinatarren auzia izan daiteke datorrenaren erakusle. Horri erantzunez etorri da, besteak beste, aurtun Eusko Jaurlaritzak saltoki hauen egutegia eta ordutegia mugatzeko hartutako erabakia.

Saltoki txikien eta ertainen salmentak jaisten ari dira Nafarroa Garaian (%1-2), Araba, Gipuzkoa eta Bizkaian, berriz, gora egin dute azken bi urteetan (%3-6)

ESTABLEZIMENDU KOPURUA ARABA, BIZKAI ETA GIPUZKOAN, 2004

	EAE		Araba		Bizkaia		Gipuzkoa	
	Establezimendu kopurua	-1%	Establezimendu kopurua	-1%	Establezimendu kopurua	-1%	Establezimendu kopurua	-1%
Guztira	38.853	0.5	4.899	-0.3	20.391	0.5	13.563	0.7
Handizkariak	8.029	1.5	1.035	0.5	4.241	2.2	2.753	1.0
Txikizkariak	30.824	0.2	3.864	-0.6	16.150	0.1	10.810	0.7

Iturria: (1) 2003etik 2004an lortutako aldaketa-portzentajea
Iturria: EUSTAT. Jarduera Ekonomikoen Gidazerra

Norantz doa merkataritza?

Koldo Nabaskues · EKA/OCUV-eko lehendakaria

Merkataritza-sektoreak aldaketa sakonak izan ditu azken hamarkadetan. 1960ko eta 1970eko hamarkadetan, banaketa-jarduerak oso banatuta zeuden: merkataritza txiki independenteak edota enpresa batzuei atxikitakoak (IFA, Spar, Vegé) aritzen ziren horretan gehienbat, herri-mailako zenbait talderekin batera. Horrezaz gain, betiko merkatuak (Bretxakoa, Bilboko Erriberakoa, Santo Domingokoa, Plazakoa...) eta kontsumitzaile-kooperatiba txikiak (Bide Onera) zeuden. Euskal Herri osoan banatutako kooperatiba horiek geroa Eroski izango zenaren ernamuina izan ziren. Sare trinko horrek herritarren behar guztiei erantzuten zien, kalitatea, gertutasuna, harreman pertsonala eta lehia eskainiz. Horrek prezioen nolabaiteko oreka ziurtatzen zuen. Jendea ia egunero jotzen zen erostera, etxetik gertuko dendetara.

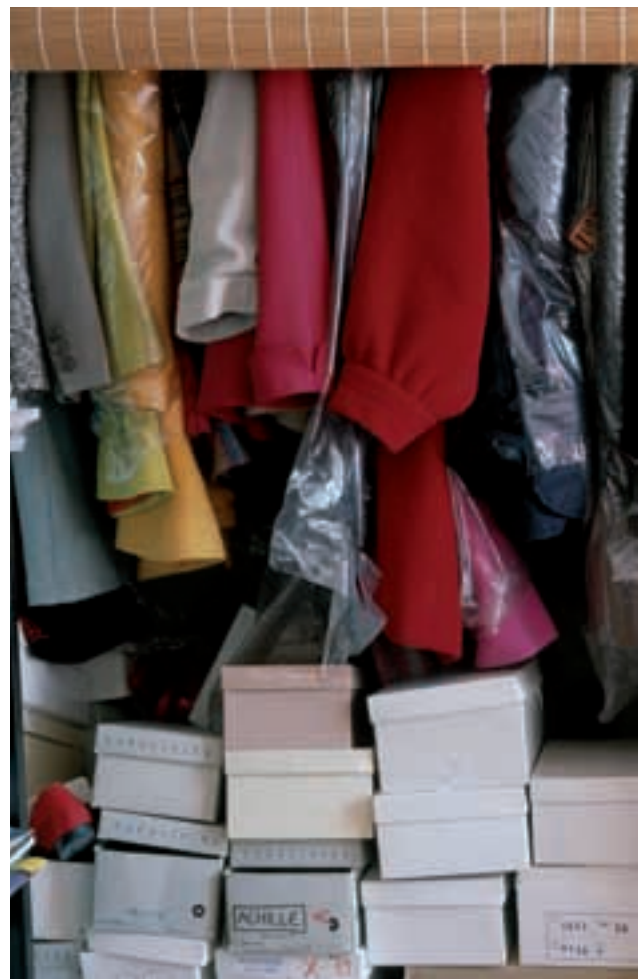
Bestelako saltokiak hedatzen eta garatzen hasi ziren, ordea: elikagaiak soltean eta ontziratu gabe betiko salmahai edo mostrodoan saltzetik autozerbitzura pasa ginen, aurrena, eta supermerkatuetara, hurrena; hotz-kateak iritsi eta zabaldu ziren gero, hornidura eta banaketa (logistika) goitik behera aldaraziz. Hala, *kateak* eta gehienbat Frantziako Estatutik ekarritako ereduak hedatu ziren orduan: garraio eta banaketa gastuak murrizteko, eta beste batzuen esku zeuden merkataritza-espazioak eskuratzeko, dendak eta kate txikiak erosten hasi ziren kate horiek, saltokien jaun eta jabe bihurtzeko asmoz. Metro koadroaren konkista hasi zen orduan.

Kontuan hartu behar dugu produktu ontziratuak oso marjin txikia uzten dutela sektore honetan, eta, hortaz, sektoreko irabazi gehienak finantza-fluxuei zor zaizkie. Sektore honetan, ordainketak hornitzaileekin epe ertain edo luzerako negoziatuz egiten dira, eta kontsumitzaileok, aldiz, erosi ahala ordaindu beharra daukagu. Hortaz, apaletako produktuen batez besteko errotazioa izugarria da: urtarrilean jasotako salgaiak ordaintzeko garaia iristen denerako, otsaileko eta martxoko guztiak txikizka salduta eta kobratuta dauzka kateak, eta hiru hilabeteko cash-a pilatzen du, horrela, hornitzaileari ordaindu aurretik. Supermerkatu edo hipermerkatu batek denbora horretan saldatutako guztiaren dirua hornitzaileei ordaindu aurretik bere esku gordetzearen parekoa da hori.

1970eko hamarkadatik aurrera, banaketa-enpresa handiak saltokietako metro koadroa eskuratzeko borrokan murgildu ziren. Garai hartan, kate handiak ez zeuden oso hedatuta gure herri eta hirietan, eta hedatzen hastean kanpoko ereduak ezarri zituzten. Joera horren adibide adierazgarri batzuk aipatuko ditugu orain: Oiartzungo Mamut, mugatik gertu (1977); Eroski hipermerkatua, Gasteiz kanpoaldean (1985); Sabeco supermerkatuen (Auchan taldekoak) hedapena. Saltoki handiak hedatu ahala, herrietako saltoki txikiak itxiz joan ziren, kate handiek erosita.

Aldaketa hori ez da elikagaien alorrean gertatu soilik, beste sektore askotara ere (arropa, burdindegia, etxetresna elektrikoak, elektronika, altzariak eta kirolak) iritsi baita. Sektore horietako denda asko itxi dituzte eta beste eredu bateko dendak ireki dituzte haien ordeztu: denda-kate handiak (Zara, Mango, Leroy Merlin, Aki, Saturn, Ikea, If, Decathlon, Forum Sport) eta halakoen frankiziak. Eskaintza asko murriztu da horren ondorioz, eta enpresa-metaketa gertatu da sektore osoan.

Carrefour talde frantsesa hartuko dugu adibidetzat. 1973an ireki zuen bere lehen hipermerkatua Katalunian, eta 2006an, berriz, 154 hipermerkatu zituen Espainiako Estatuan (7, Euskal Herrian), 82 supermerkatu (5, Euskal Herrian), Feuvert markako 73 mekanika-taller, 73 gasolindegia, 74 bidaia-agentzia, 8 etxe-agentzia, aseguru eta finantzen alorreko 135 filial. Horrez gain, telefonian ere murgildu da eta supermerkatu gehiago ditu beste izen batzuekin (DIA izenekoak, adibidez). Guztira 2.100 lanpostu ditu Euskal Herrian.

Aipatu dugunaz bestelako supermerkatu eredu bat aipatuko dugu orain: Uvesco SA. Irunen du egoitza, eta Gipuzkoan, Araban, Bizkaian, Nafarroa Garaian eta Kantabrian dauzka dendak. Denera 150 supermerkatu ditu, 1.700 langile eta 380 milioi euro salmentetan. Super BM eta Netto izenak erabiltzen ditu.

Azken boladan, beste era bateko dendak zabaltzen ari dira: Lidl alemaniarraren tankerako supermerkatu merkeak, urteko egun guztietan zabalik egoten diren asiarren bazarrak, menu bakarreko turkiar jatetxeak eta garaiz kanpoko arropen saltokiak (outlet direlakoak).

Merkataritza-gune handiak jendearen bilgune nagusiak bihurtu dira gaur egun, Erdi Aroko plazen antzera. Erdi Aroan, plazan elkartzen ziren herritarrek salerosketak egiteko, harreman sozialetarako, erlijio-ospakizunetarako... Gaur egun, berriz, saltoki handietara joaten gara, askorik pentsatu gabe, eta gure printzipioak (ingurumenekoak nahiz arrazionalak) alde batera utzita. Leku horietan eskaintza pilatu eta uniformizatu egiten da, berdin-berdinak direlako horrelako saltoki guztiak, marka eta denda berdinak daude guztietan, ordutegi zabalak dituzte eta urteko egun guztietan zabalik egotearekin tematuta egoten dira. Ezin dugu ahaztu, ordea, zein den saltoki handi hauen sustatzaileen negozio nagusia: higiezinena, hain zuzen ere. Izan ere, zenbat eta egun gehiagotan zabalik egon, orduan eta handiagoak errentak. Gure gertuko denden heriotza eragiten ari da saltoki handien arrakasta.

EAEko Ekonomia eta Gizarte Kontseiluak Merkataritza Jarraierari buruzko Legea aldatzeko proiektua bertan behera uz-

Saltokiak jaiegunetan irekitzeak gure ohiturak aldarazteaz gain, zapuztu egingo luke 40 orduko lanaldia lortzeko eta errespetatzeko langileek urte luzeetan egindako borroka

teko eskatu dio Eusko Jaurlaritzari, kaleratu duen azken gomendioan. Gomendio hori aho batez onartu zuten EGK-ko kide guztiek, eta saltoki txikien erakunde, sindikatu eta kontsumitzaile asko eta askoren babesa jaso du. Alde guztiei kontsultatzeko eta egiten diren alegazioak kontuan hartzeko eskatzen zaio Eusko Jaurlaritzari gomendio horretan. Gure ustez, alde guztiei galdetzeaz gain, parte-hartze demokratikorako aukerak zabaldu behar dira, eta denen artean eztabaidatu eta erabaki behar ditugu gai hauek, bai egiturak zehazteari dagokionez, bai

hirigintza planifikatzeari dagokionez. Hala, ingurumena gutxien kaltetzen duten ereduak aukeratu behar dira, murriztu egin behar dugu autoaren erabilera eta aintzakotzat hartu behar ditugu irisgarritasuna eta kostuen esternalizazioa.

EKA-k (EAEko Kontsumitzaileen Elkartea) EAEko herritarren kontsumo-ohiturei buruz egindako inkesta/azterketa batean, jaiegunetan dendak irekitzea nahi duten galdetu zitzaizen herritarrei. Berriki eguneratutako inkesta horren bidez, enpresa-sektore jakin batzuek herrien kanpoaldeko saltokiak egunero-egunero irekitzeko darabilten oldarraldi interesatuari erantzun nahi izan zaio, horrek herri eta hirietako saltoki txikiak zokoratu eta, azkenerako, desagerrarazi egingo lituzkeelako.

Azterketa honek emaitza garbia utzi digu, jaiegunetan irekitzeko inolako beharrik ez dagoela erantzun baitute herritar gehien-gehienek. Kontsumitzaileen %94ren iritziz, oraingo ordutegia aski da beren kontsumo-beharrei erantzuteko. Saltoki handietan erostera joateko arrazoi nagusia saltoki horietako entretenimendu-eskaintza dela erantzun dute %55ek. Erabaki arriskutsua da kontsumoa eta aisialdia nahastea, are gehiago eskaintza handiena haur eta gazteei zuzentzen zaiela ikusita. Erakarmen-gune horiek gero eta indar handiagoa hartzen ari dira, hirietako zinemak itxi ahala, eta horrekin arrakala handia sortzen ari da ibilgailu propiorik ez dutenen (zaharrak gehienbat) eta badutenen artean.

Saltokiak jaiegunetan irekitzeak gure ohiturak aldarazteaz gain, zapuztu egingo luke 40 orduko lanaldia lortzeko eta jaiegunak errespetatzeko langileek urte luzeetan egindako borroka. Bat-bateko eta pentsatu gabeko kontsumoa areagotzea beste ondorioz ez luke ekarriko, eta, horren ondorioz, familien zorrak handitu eta aurrezpena gutxituko litzateke.

Merkataritza-guneak urtean 3.750 ordu egoten dira irekita. Langileon lanaldia 1.750-1.800 ordu ingurukoa da, hitzarmenaren arabera. Hortaz, nahi adina denbora daukagu gure erosketak egiteko eta gure asialdiaz gozatzeko. Argi eta garbi dago or-

dutegi-astakatasuna eskatzen dutenen atzean ezkututzen den asmoa: merkataritzako diru-sarrerak saltoki txikien eskuetatik saltoki handien eskuetara pasaraztea. Espainiako Estatuan 1.800-2.000 milioi euro inguruan kalkulatu da denda txikietatik handietarako transferentzia hori.

Hasiera batean, dendak jaiegunetan iretzea kontsumitzaileentzat ona izango litzatekeela pentsa genezake, horrela, nahi dugunean, prezio onenean eta eskaintza zabal-zabalarekin erosteko aukera izango genukeelako. Gauzak oso bestelakoak dira, ordea. Hona hemen adibide argi batzuk: Madrilan, jaiegunetan irekitzeko ia erabateko askatasuna dute eta, hasieran pentsatu zenaren kontra, lanpostuak galdu dira, prezioak merkatu gabe. Frantziako Estatuan, aspaldidanik ezagutzen dute eredu hau eta liberalizazio handia daukate. Halere, kostuak nabarmen handitu dira, eta, horrek txarrerako ondorioa izan du prezioetan.

Saltoki handietako linealen eskaintza murriztu egin da, lehia desagertu egin da ia (produktu batetik dagoen marka kopurua) eta marka *zuriak* eta marka-izenak ugaritu dira. Gero eta talde gutxiago dabilta sektore honetan (Carrefour, Alcampo, Eroski, El Corte Inglés, Zara). Oligopolioa dakar horrek, eta kontsumitzaileen erabakitzeak aukerak murriztea: gero eta uniformeagoak dira gure ohiturak eta galtzen ari gara gure betiko ohiturak.

Azken batean, sortu diren kontsumo-ohitura, bizimodu eta gizarte-harremanen eredu berriak, gure espazio aldatuak eta giza harremanen desnaturalizazioa dira gako nagusiak hemen. Gizartea saltoki handi bat bihurtzen ari da, eta herritarrok kontsumitzaile hutsak gara orain, hots, soil-soilik salgaiekin dugun harremanaren arabera definitutako izakiak. Gure bidea aukeratu behar dugu: gure bizitza saltoki handien inguruan egitura-tu nahi dugun, ondo pasatzeko edo dibertitzeko aukera bakarra kontsumitzea izanik; ala herri eta hiri gardenak izatea nahi dugun, merkataritza gure bizitza sozialeko beste tresna bat gehiago izanik.

